

Universiteit
Leiden
The Netherlands

In Memoriam Professor Dr. Isabella H. Ph. Diederiks-Verschoor (1915-2017)

Masson-Zwaan, T.L.

Citation

Masson-Zwaan, T. L. (2017). In Memoriam Professor Dr. Isabella H. Ph. Diederiks-Verschoor (1915-2017). *Ruimtevaart: Orgaan Van De Nederlandse Vereniging Voor Ruimtevaart (Nvr)*, 2017(4), 16-18. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/69267>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/69267>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

In Memoriam Professor Dr. Isabella H. Ph. Diederiks- Verschoor (1915-2017)

Tanja Masson-Zwaan

Op 17 oktober 2017 overleed Prof. dr. Isabella Diederiks-Verschoor op 102-jarige leeftijd. Ze was een pionier op het gebied van lucht- en ruimte-recht, zowel in Nederland als over de hele wereld, en heeft ook veel voor de Nederlandse lucht- en ruimtevaart en de NVR betekend.

Isabella Henrietta Philepina Verschoor werd op 29 juli 1915 in Amersfoort geboren als enige dochter van een grenadier van de Nederlandse landmacht en een onderwijzeres. Na het gymnasium in Amersfoort te hebben doorlopen ging ze rechten studeren in Leiden. Daarna werkte ze zes jaar als advocaat in Amster-

dam, waar zij vooral familierecht deed. In 1943 verdedigde ze haar proefschrift over 'Het verdrag van Brussel van 1938 betreffende de hulp en berging van of door luchtvaartuigen op zee' aan de Universiteit van Utrecht. In 1953 werd ze daar docent luchtrecht, en ze bleef aan de universiteit verbonden tot haar pensionering in 1984,

de laatste vijf jaar van haar loopbaan als hoogleraar lucht- en ruimte-recht.

Een jaar later werd ze vice-voorzitter van het door haar collega Prof. Henri (Or) Wassenbergh in 1985 opgerichte Internationaal Instituut voor Lucht- en Ruimte-recht aan de Leidse Universiteit. Ze diende in die hoedanigheid tot het begin van de jaren negentig, waarna ze erelid van de Internationale Adviesraad van het Instituut werd. Ze was zeer toegewijd aan het succes van het Instituut en nam deel aan vele conferenties en evenementen.

Ze was een pionier van het ruimte-recht en een van de grondleggers van het International Institute of Space Law (IISL) dat door de IAF werd opgericht in 1958. Ze presenteerde al een paper tijdens het eerste IISL Colloquium in 1958 in Den Haag, net een jaar na de lancering van de eerste Sputnik. Zij was IISL Voorzitter van 1973-1990 en werd daarna de eerste President Emerita. Ze had een warme persoonlijkheid en leidde het instituut met een menselijke inslag. Ze kon daardoor uiteenlopende meningen samenbrengen en consensus bereiken, wat niet altijd een gemakkelijke taak was tijdens de begin-dagen van het ruimtetijdperk. Daarover schreef Ambassadeur Eugene Wyzner, een van de eerste voorzitters van het

Prof. Diederiks-Verschoor (rechts) met haar Amerikaanse hartsvriendin en collega Eilene Galloway, tijdens het IAC in Malaga-Torremolinos, 1989 [S. Doyle]

Isa Diederiks-Verschoor en de NVR

Prof Diederiks-Verschoor was gedurende drie jaar penningmeester van de NVR, van 1966 tot 1969. Ze was destijds als een van de weinige juristen, zo niet de enige, lid van onze vereniging, en heeft ook bij de NVR het ruimterecht op de kaart gezet.

In *Ruimtevaart* van december 1966 (nr. 4, blz. 158) schreef zij een *in memoriam* voor Andrew Haley, een icoon uit de geschiedenis van de International Astronautical Federation, waarvan de NVR sinds de oprichting lid is. Haley was tevens medeoprichter van de IISL, en zat het eerste Colloquium voor dat plaatsvond in de Rolzaal aan het Haagse Binnenhof, en waar Isa ook presenteerde (zie foto).

In *Ruimtevaart* van december 1967 (nr. 4, blz. 230) verscheen een verslag van een door haar in mei van dat jaar gegeven lezing. Ze sprak toen over een historisch moment in het ruimterecht, namelijk het aannemen van het allereerste en belangrijkste VN verdrag over de ruimtevaart, het zgn. Ruimteverdrag. Dit jaar bestaat deze 'grondwet' voor de ruimtevaart vijftig jaar en zijn er meer dan honderd landen bij aangesloten. De lezing gaf een samenvatting van onderwerpen die het verdrag regelt, zoals registratie, militair gebruik, aansprakelijkheid voor schade en hulp aan astronauten. De conclusie van de lezing is vandaag de dag nog even actueel:

"Hoewel een aantal kernvraagstukken t.a.v. het ruimterecht nog op een oplossing wachten, gaat de ontwikkeling toch sneller dan men een paar jaar geleden vermoedde".

In *Ruimtevaart* van november 1970 (nr. 3, blz. 82), waarin melding wordt gemaakt van grote stukken ruimtepuin die in Kansas en Oklahoma waren neergestort, wordt ze nogmaals genoemd:

"De enigen die blijik geven van bezorgdheid, omdat zo'n brok neersuizend metaal op een kwade dag wél mensen dodelijk kan treffen of zware schade kan veroorzaken zijn de weinige specialisten op het gebied van het ruimterecht die er de afgelopen jaren met niet al te veel succes aandacht voor hebben gevraagd in conferenties met vakgenoten. Een

De IISL Board of Directors tijdens het IAC in Montreal, 1991. V.l.n.r.: Ernst Fasan (Oostenrijk, schreef o.a. over Metalaw en SETI); Michel Bourély (Frankrijk, de eerste legal adviser van ESRO, ELDO en ESA); Stephen Gorove (USA, oprichter van het Journal & Centre of Space Law in Mississippi); Isabella Diederiks-Verschoor (Voorzitter IISL); Manfred Lachs (Polen, haar opvolger als voorzitter IISL, en voormalig voorzitter en langstzittende rechter van het International Court of Justice); Eilene Galloway (USA, auteur van de NASA Act voor President Johnson); Nicholas Matte (Roemenië, voorzitter van het McGill Institute of Air and Space Law in Montreal); Vladlen Vereshchetin (Rusland, COPUOS afgevaardigde voor de USSR, later benoemd als rechter bij het international Court of Justice); Karl Heinz Boeckstiegel (Duitsland, voorzitter van het Institute of Air and Space Law in Keulen) en He Qizhi (China, Ministry of State and Law). [S. Doyle]

van hen is ons oud-bestuurslid mevr. mr. I. H. Ph. Diederiks-Verschoor. Toen zij deze kwestie voor het eerst aan de orde stelde ging het om betrekkelijk kleine stukken metaal die waren neergestort na het vergaan van Russische Kunstmanen. Nu er brokken van ver over de honderd kilo op aarde te pletter slaan mogen de voorstanders van een verdrag tot regeling van schade door neergestorte resten van kunstmanen best weer eens deze koe bij de horens vatten."

Een verdrag of anderszins bindende regels over ruimtepuin zijn er bijna vijftig jaar later helaas nog steeds niet.

Ik ben best trots dat ik de tweede Nederlandse juriste ben die zowel bestuurslid van de NVR als voorzitter van de IISL is geweest.

Legal Subcommittee van UNCOPUOS, in het online condoleanceregister:

"During my fifteen years (1967-1982) of chairing the COPUOS Legal Subcommittee when we had negotiated and adopted text of four Outer Space Treaties, Prof. Diederiks-Verschoor was IISL's President during nine of those years. In all those years she was a valuable and supportive presence for all of us, for me personally a dear friend and a source of wisdom on the various subjects before us. Isabella's warm and always upbeat personality frequently brought not only for me, but also for many other members of the Subcommittee a ray of hope at times when consensus seemed impossible to achieve."

Zij ontving de IISL Lifetime Achievement Award in 1999 tijdens het IISL Colloquium dat jaarlijks in het kader van het International Astronautical Congress plaatsvindt. Ze was ook jarenlang actief lid van de International Academy of Astronautics en van de Académie de l'Air et de l'Espace in Toulouse, die destijds alleen Franse leden had.

Haar boek 'An Introduction to Air Law' werd voor het eerst gepubliceerd door Kluwer in 1982 en een tiende editie kwam onlangs uit. Haar andere boek, 'An Introduction to Space Law' werd in 1993 gepubliceerd en de derde editie kwam uit in 2008. Een nieuwe editie is momenteel in voorbereiding. Beide boeken zijn in vele talen vertaald en dienen nog steeds als referentie voor studenten over de hele wereld. Ze was ook instrumenteel in de oprichting van Kluwer's tijdschrift 'Air Law', in 1975. Dat tijdschrift werd

Een herinnering van Erelid Karel Wakker

Ik heb Isa een aantal malen ontmoet en heb daarbij goede gesprekken met haar gehad over internationale verhoudingen en hoe de ruimtevaart in Nederland gestimuleerd kon worden. Ze was altijd zeer aimabel en bereid om me 'alles uit te leggen'. Als technaut kon ik natuurlijk nauwelijks over haar vakgebied meepraten. Ik herinner me haar als iemand die altijd op belangrijke momenten op de juiste plek aanwezig was, wist wie ze moest aanspreken om een maximaal effect te bereiken, en als een 'verbinder' die verschillende (voor haar belangrijke) partijen aan elkaar wist te koppelen. Wat deze aspecten betreft was ze vergelijkbaar met haar collega prof. Johan Kooy, de Nederlandse ruimtevaartpionier op het gebied van ruimtevaarttechniek en beweging van ruimtevoertuigen. Ze droeg de NVR een buitengewoon goed hart toe.

Een herinnering van Erelid Daan de Hoop

Wat me altijd opviel is dat iedereen haar kende en bewonderde. Ze was zeer aimabel en had goede contacten met eenieder, niet alleen met juristen maar zeker ook met ons technauten. Ze had immer tijd voor een praatje bij de congressen van de IAF. Ze was zeer actief en waardevol voor de NVR.

De auteur met haar twee ruimtevaart mentoren, Prof. Diederiks-Verschoor en Prof. Wassenbergh tijdens het IAC in Beijing, 1996. [T. Masson-Zwaan]

later uitgebreid tot ruimtevaart en omgedoopt tot 'Air and Space Law'. Prof. Diederiks-Verschoor was vele jaren lid van de redactie en werd daarna benoemd tot erelid.

Prof. Diederiks-Verschoor hield van lesgeven en was geliefd bij haar vele studenten. Ze gaf vaak colleges in het

buitenland en reisde vaak wekenlang onder primitieve omstandigheden door bijvoorbeeld Afrika, Australië, China, Indonesië en Maleisië. Ze ontving studenten bij haar thuis in Baarn om haar collectie boeken en artikelen over lucht- en ruimtevaart te raadplegen, en nodigde hen dan vaak uit voor een door haar zelf

bereide maaltijd. Ze was altijd beschikbaar om studenten te adviseren over hun scripties, en moedigde hen aan om met haar naar conferenties te gaan, waardoor ze gemakkelijker toegang kregen tot de wereld van het lucht- en ruimtevaartrecht. Vele studenten van over de hele wereld koesteren dierbare herinneringen aan deze gelegenheden.

Ook ikzelf ging op deze manier in 1986 voor het eerst als haar 'accompanying person' naar een IAC, en presenteerde mijn eerste paper over ruimtevaartrecht. Velen van mijn huidige collega's hebben in die beginjaren haar tas met papieren voor de bestuursvergaderingen van IISL mogen dragen en startten zo hun academische loopbaan en ontwikkelden hun netwerk binnen de ruimtevaart. Een van hen, afkomstig uit een land achter het ijzeren gordijn, vertelde mij laatst dat ze regelmatig door Isa mee uit eten werd genomen want zij at slechts in haar koffer meegenomen conserven. Die toewijding aan haar pupillen wordt sinds 2001 ieder jaar gememoreerd middels de IISL "Diederiks-Verschoor Award", toegekend aan het beste paper door een jonge wetenschapper tijdens het IISL Colloquium. Zij had vrienden en collega's over de hele wereld, en stuurde jarenlang met kerst honderden kaarten en vele pakketten met bloembollen naar haar contacten over de hele wereld. Haar grootste vriendin was Eilene Galloway, die de NASA Act schreef voor President Johnson. Ook zij werd heel oud, ze overleed in 2009, een paar dagen voor haar 103^e verjaardag. Haar zoon schreef in het online condoleanceregister voor Prof. Diederiks-Verschoor:

"They were in constant correspondence – not only about space law but about friends and colleagues all over the world. I have my mother's copy of her book, An Introduction to Space Law, in which my mom saved Isabella's postcards to her from it seems like everywhere."

Prof. Diederiks-Verschoor was een icoon van het ruimtevaartrecht, een toegewijde docent, een academisch rolmodel voor vrouwen en koesterde vele internationale vriendschappen. Zij zal door hen allen worden gemist.

Het online condoleanceregister is beschikbaar op:

<https://avanpijpen.nl/condoleanceregister?register=isabella-henrietta-philippina-verschoor>.